נט

כפיה, משיכה, גילוי

סִכּוּם והתבוננות בסדרת שיעורי "עת מלחמה ועת שלום" חנוכה תשנ"ה

הת' עפר זמיר שי' בן־יעקב

יש סדרת שיעורים מופלאה של רבינו אהובנו שליט"א (שזכיתי לשכתב מהקלטה ב"ה) מחנוכה תשנ"ה, שנמסרה כסמינר במלון כינר. החל מ־ג תמוז תשנ"ד, במשך בערך שנה, רבינו שליט"א לימד מספר אדיר של מאמרים ושיחות של הרבי (בטח הרב שילה אופן שליט"א יודע לומר כמה בדיוק...). אחרי ג' תמוז היתה תחושה קשה שצריך לומר מה הלאה. ברור שמעכשיו הכל משתנה, יש עבודה חדשה... בנושא הזה הרב שליט"א מסר כמה וכמה שיעורים, במיוחד בתקופה הזו.

הסדרה הזו – מחנוכה, ששה חדשים אחרי ההסתלקות – מדברת על כך באריכות, גם אם מעט ברמזים, שהולכים ומתבהרים משיעור לשיעור. למה השטורעם המופלא על משיח והאוירה המשיחית שהיתה בימי הרבי (להלן: "השלום של שלמה המלך") לא שרדה? ומה אומרת התחלפות הדור השביעי בדור השמיני?

הרב עונה על השאלה הזו באריכות. מרוב שהסדרה הזו יפה היה קשה לשכתב אותה, כי צריך לשמוע... למרות שזו משימה קשה, אנסה לתמצת את כל הווארט, ש'תפס אותי' ממש והוביל אותי להרבה תובנות והתחזקויות על צורת ההתנהגות של הרב שליט"א ואנשיו:

הרב מסביר בסדרה הזו, בת חמשה שיעורים, שיש שלש מדרגות: **צדיק, ישר וחסיד**; כנגד רצון־תענוג־אמונה פשוטה (אריך־עתיק־פנימיות־עתיק, מלמטה למעלה). ה**צדיק** מברר את המציאות בדרך **כפיה**. בתור דוגמא לכך הרב מדבר על הרצון למלכות ישראל:

"במצב שיש היום, פחד לצאת החוצה", וצריך מלך חזק ששולט על העם (כמובן, ברצונם הגמור) ו"עושה סדר". בבירור זה, המציאות המבוררת לא משתנה כלל, אלא רק נכנעת לצדיק המברר אותה. בנוסף, ברור זה מצריך הרבה פעולה (שזה לא טוב, כי צדיקים צריכים לפעול על המציאות בדרך ממילא ללא מאמץ).

לעומתו, **הישר** פועל בדרך של **משיכה**. הדוגמא לכך היא שלמה המלך, שאין הכסף נחשב בימיו למאומה וכולם מכל העולם, כולל מלכת שבא, נוהרים לראות אותו ולשמוע ממנו. מלך כזה הוא, בלשון הרב, "מלך שכולם מתים עליו, מתים אפילו רק כדי לראות אותו". המלך הזה הוא עצמתי ויפה, "מלך ביפיו" – הוא מבטא את האלקות ואת טוּבָהּ באופן שלא משאיר לאנשים בחירה. הוא מעורר באנשים משיכה והתבטלות כל־כך גדולה אליו עד שפשוט אין להם שום מציאות, כי מלך שכולם מתים עליו הכוונה שכולם ממש מבטלים את המציאות שלהם כדי להתכלל בו. כך המציאות לא מתתקנת, אבל פשוט אין אותה.

[בקבלה הדוגמא לכך היא שהנוקבא לא מספיק גבוהה, והיא מגיעה רק עד החכמה של הז"א, ולא עד הכתר, כך שהמלכות שלה (הנגיעה למציאות, הממשות) בולטת החוצה וכדי לקבל היא צריכה להתכנס ליסוד, להתקשרות – כלומר לבטל לגמרי את המציאות שלה. זהו הדור השביעי, "השיא אליו הגענו בגלות". מי שיתבונן, הדבר הזה הוא בדיוק בדיוק הרבי. ההרגשה שלי תמיד היא, שמספיק לראות סרטונים של הרבי כדי להרגיש בטול גמור אליו... אבל דוקא שלמה המלך, מכח השלום הגדול שהיה בימיו, נתן למלכת שבא את "כל חפצה" – הוא בא עליה וילד ילד שהחריב את בית המקדש שבנה שלמה. השלום הזה עתיד להיחרב, כי הוא לא מתקן את המציאות, והרב מרחיב בכך (אולי הכוונה לג' תמוז?).]

הדרגה הגבוהה והמשיחית ביותר היא כאשר הנוקבא מגיעה עד כתרו של הז"א, ואז יש להם כתר מול כתר ("שני מלכים משמשין בכתר אחד", "שוין בקומתן") ומלכות מול מלכות. מציאותה של הנוקבא מושפעת באורח בלתי־אמצעי, אליה ישירות, מהמלכות של ז"א (שמשמעותו כאן היא גילוי האלקות). פעולתו של המלך החסיד (השייך לחג החנוכה) היא בדרך **גילוי**: הוא לא נזקק שאף אחד יבוא אליו. הרב שליט"א אומר הרבה שמהביטוי "יפוצו מעינותיך חוצה" משמע שלא רק שהמים של המעין, פנימיות התורה, תפוץ חוצה; אלא **המעין בעצמו, הנביעה** – היא שתפוץ חוצה, שלכל יהודי תהיה נביעה כזו [נראה לומר בפשטות, שכך גם משמע מהמשך דברי מלך המשיח לבעש"ט הקדוש – "ויפוצו מעינותיך חוצה מה שלימדתי אותך והשגת, ויוכלו גם המה לעשות יחודים ועליות כמוך"...].

הרב מאריך מאד בהסבר של המדרגה הזו, השייכת לדור השמיני (כנגד שמונת ימי החנוכה, שמונת מיתרי כִּנּוֹרוֹ של מלך המשיח). הוא אומר שנשיא הדור השמיני (צדיק הדור), פשוט מגלה את האלקות באנשים, ולפעמים בכלל בלי להביא אותם אליו. המציאות נשארת מציאות – היא לא מתכופפת (כמו ברצון) ולא מתבטלת (כמו בתענוג). היא פשוט מבטאת, כמו שהיא, גילוי של מציאות אלקית, ומגלה את ה׳ במציאות. בגילוי הזה של ה׳ במציאות יש כמה יתרונות: האנשים לא צריכים לחכות עם הבירור שלהם עד שיגיעו לחסיד (בניגוד למלכי התענוג והרצון), אלא הם מתבררים ממקומם, כי האלקות מתגלה **בהם ממש**.

בנוסף, לגילוי הזה אין הגבלות, הוא מגיע לכל המציאות ממש, כולל ״קליפת תרמוד״, שהיא בעצם סוג של שבירה שנוצרה מהשלום של שלמה המלך, התענוג. ההשפעות הקודמות מדודות – ההשפעה הראשונה, של הרצון, מוגבלת למי שרוצה להתכופף למלך; וההשפעה השניה מוגבלת גם היא, באיזו שהיא מדה, לכך שיהיה באנשים איזה שהוא נצוץ שימשוך אותם לאבוקה, הרבי. לעומת זאת, הדרגה השלישית היא השפעה בלי גבול, ה׳ הוא המציאות, וכל המציאות – ללא שום מעצורים. הרב מדבר הרבה בשבח אופן היחס הזה למציאות, שהוא היחס המשיחי.

בעיני, פשוט ממש למתבונן שהרב מדבר שם על דרכי העבודה של הרבי ושלו[א]...

במאמר מוסגר: הרבה פעמים ראיתי סרטונים של הרבי והתבאסתי; למה אצל הרב אין כזו משיכה אדירה, ׳אוירה׳ כזו של בטול מוחלט, שאתה רואה את היהודי, את עצמתו וחביבותו המשמשות כאחד, ופשוט מתבטל, בלי שום בחירה?! למה אצל הרב התחושה היא... אחרת??

כאן מצאתי תשובה שמאד שימחה אותי. הרב נמשך לרבי, נשיא הדור השביעי – שהיה הכי טוב, פשוט הכי טוב– לדוֹרוֹ. באמת, אין דרך לתאר את סדר־הגודל של ההשפעה של הרבי על העולם וקידומו לקראת גאולה לעיני בשר. אבל, התחלפו הדורות (ואין לדעת האם הירידה הזו היא מעלית הדורות או מירידתם, לי נראה שזו עליה לקראת משיח[ב]), ולא זו העבודה בדור השמיני. הרב לא רוצה למשוך את כולם אליו. בדור

א. כמובן שכל ההוספות והמחשבות שלי על גבי השיעורים הם ללא אחריות כלל בכלל – מוזמנים לעיין בשיעורים ולהפיק את תובנותיכם אתם...

ב. לגבי השאלה האם כל מיני ענינים שהוקלו בדורות האחרונים הם מעלית הדורות או מירידתם, מומלץ לעיין בשיעור י׳ שבט תשס״ז – שם הרב מדבר על השאלה האם זה שבדור שלנו אין אהבה ויראה אלא רק התפעלות כללית זו עליה או ירידה של הדור.

השמיני הצדיק הוא כח ממריץ, דוחף אותנו לעשות ולהביא משיח. **הוא מגלה בנו את האלקות**. ממילא, פה יש גם הכי הרבה 'רצון', סדר, ציות ומשמעת, וגם את המשיכה הכי אמתית והכי פנימית (גם אם באופן חיצוני היא פחות קיימת)[3]!

כמובן, הסדר החדש הזה והבטול החדש הזה מייצרים גם דברים מוזרים ומחודשים, בניגוד גמור לעבודה עד עכשיו [מבהילים ממש, אותי], שהרב תומך בהם (בשיעור הזה, אבל עם הסתייגויות). הוא אומר **שלא בהכרח חייבים התקשרות מודעת**, כי האלקות מתגלה בך והיא צריכה להיות בך ולבוא ממך. אולי אפשר לומר, שלכן אצל הרב יש אנשים כל כך נפלאים ועמוקים, כי האלקות מתגלה בהם – הרב מגלה אותה בהם ובסגנון שלהם ("אין שני נביאים מתנבאים בסגנון אחד"), ודוחף אותם קדימה. לכן אצל הרב יש כל־כך הרבה מקום לתלמידים ולכתיבה ולסגנון שלהם, כל אחד מגלה את הנקודה המיוחדת של האלקות שיש בו. הרב גם לא כופה שום דבר ולא מבטל אף אחד,

ג. יכול להיות בהחלט שה'כפיה' של המלך בדור השמיני פחות מגולה, כי קיום הוראותיו הרבה יותר משוייך לשכל ולבחירה החפשית של האדם (כלומר, לצורך הענין, שמי שלובש כובע וחליפה עושה זאת מתוך הזדהות פנימית ולא כי 'ככה עושים', וד"ל) ואין הרבה ערך לקיום הוראות שאינו מבחירה; אבל באמת למי שהולך עליו מבחירה יש המון בהירות שהמלך הזה הוא הרבי שלו ואין זולתו, וממילא קיום ההוראות שלו הוא הרבה יותר 'מחויב המציאות' עבורו והוא הרבה יותר מרגיש כמה הוא מחויב לרבי הזה.

כיוצא בו, גם המשיכה הזו פחות מגולה, כי המשיכה אינה מתבטאת בחיצוניות, אוירה, הרבה יחס אישי וכו'. ובאמת – ניכר־לעין שבדור הזה יש מאיסה בחיצוניות, וחיפוש אמתי של פנימיות. מתוך חיפוש כזה, המשיכה לפנימיות היא הכי גבוהה, כי היא הכי אמתית אצל האדם, וכאשר מקושרים לצדיק מתוך כזו משיכה – ממילא נוצרת גם החיצוניות ("שמם, לבושם ולשונם") כביטוי של הפנימיות (ולא כקליפה שלה), וכך היא הכי קדושה שיש.

אפשר לדון על כל הוואריט המופלא הזה וירידתו למעשה בלי סוף, אבל אכתוב נקודה מענינת: לגבי שתי הבחינות הללו, כפיה ומשיכה, והתאחדותן אצל המשיח בדרך ה'גילוי' – אפשר לראות, באופן קצת אחר, בשיעור יפהפה של הרב מז' אייר תשס"א: הרב מדבר בו על "**עטרא דגבורות**" (דרך הכפיה, לפי הקבלתנו כאן) ו"**עטרא דחסדים**" (משיכה) בתור נשים־עטרא דגבורות, וגברים־עטרא דחסדים. הוא מדבר בצורה מאד יפה על היחס של בחורים חסידים למנהגים, בדרך של טוב ומשיכה, לעומת היחס של בנות, ש'חייבים, כי הרבי אמר'. הוא מסביר יפה למה שניהם לבד אינם מושלמים, ושלימות האהבה לדרך בה בוחרים ('שלימות החב"דניקיות') היא לקיים את המנהגים גם עם "טוב טעם ודעת", הרבה אהבה ושמחה במנהגים, וגם עם "כי במצוֹתיך האמנתי", ללכת על זה בכל הכח פשוט כי כך הרבי אומר (ראה "שני המאורות" דף קכ"ה [בהוצאה הישנה]). אפשר להתבונן באיחוד של שתי הבחינות הללו אצל מלך המשיח בדור השמיני גם מתוך כך שתרין העטרין הם **בדעת**, כלומר שהן הכפיה המתוקנת והן המשיכה המתוקנת באים מתוך **התקשרות והתחברות** (הגדרת הדעת בתניא) – בחיבור מוחין ומדות.

לחיים לחיים!

הוא פשוט מגלה בעצמו את האלקות באופן שעושה חשק לכולם למצוא אותה אצלם ולגלות אותה.

בעיני, בחב״ד, ש׳תקועים׳ בדור השביעי, אין מציאות. לאנשים אסור לחדש. ובלשון הרב:

> **בימי שלמה אפשר לקבל אור רק על ידי בטול המציאות שלי כמציאות עצמאית, ואך ורק כאשר כל מציאותי היא התקשרות לרבי. זהו בדיוק התכלית, שיא השפיץ, כשמדובר ביחס לחסידים ורבי. אין לי שום מציאות לעצמי, מה שאני זו חתיכת התקשרות לרבי. ובהיותי התקשרות לרבי, אני מקבל אור וגם מאיר את האור הלאה. הרבי הזה מאיר דרכי את האור.**

אבל אצל הרב, ההרגשה היא אחרת. החסיד מרגיש שהאוירה היא שהוא – כן, הוא – צריך להביא משיח, הוא אלקות בדיוק כמו הרב (כמו שהוא מרחיב לבאר שם שכאשר הישר, הרבי, מעניק עשירות עדיין ניכר מי העשיר הקדמון ומי העשיר החדש, ואילו אצל המשיח כולם נהיים רַבָּאִים, עשירים לגמרי באותה מדה). לכן אצל הרב האוירה היא הרבה יותר ״היימיש״ – ״מתקדמים ביחד״...

זהו דור של ״יפוצו מעינותיך חוצה״, זהו דור של משיח!

לאחר ההתבוננות במעלת הנהגתו המיוחדת של רבינו שליט״א, אפשר לברך ״מקרב איש ולב עמק״ באהבה ויראה: ברכת מזל טוב מזל טוב באהבה רבה לרבינו הקדוש שליט״א בהגיעו לשמונים שנה. נתפלל תמיד שנזכה להמשיך להיות צאן מרעיתו של אבינו רוענו שליט״א, לשמוע וללמוד מפי קדשו מתוך שמחה רבה, בריות גופא ונהורא מעליא, עד שנביא כולנו יחד לביאת משיח צדקנו עכשיו ממש.